

Zostavili **ROBIN HANBURY-TENISON**
a **ROBERT TWIGGER**

MODERNÍ BÁDATELIA

DOBRODRUŽNÉ
CESTY NA KONIEC
SVETA

MODERNÍ BÁDATELIA

**DOBRODRUŽNÉ
CESTY NA KONIEC
SVETA**

Zostavili **ROBIN HANBURY-TENISON**
a **ROBERT TWIGGER**

MODERNÍ BÁDATELIA

**DOBRODRUŽNÉ
CESTY NA KONIEC
SVETA**

Preložili
Ondrej Kolčiter a Anna Kolčiterová

IKAR

Edited by Robin Hanbury-Tenison and Robert Twigger
The Modern Explorers: Epic Journeys to the Ends of the World

Published by arrangement with Thames & Hudson Ltd, London
The Modern Explorers © 2013 and 2021 Thames & Hudson Ltd, London
Frostbitten Fingers © 1987 and 2007 Sir Ranulph Fiennes
First published in Mad, Bad & Dangerous to Know
Reproduced with the kind permission of Hodder & Stoughton
Translation © 2024 by Ondrej Kolčiter and Anna Kolčiterová
Slovak edition © 2024 by IKAR, a.s.

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat', ukladať do informačných systémov ani prenášať v akejkoľvek podobe či akýmkoľvek spôsobom – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

ISBN 978-80-551-9618-1

OBSAH

BÁDANIE: SPOJENIE S DOBRODRUŽSTVOM 9

Polárne oblasti

RANULPH FIENNES

Omrznuté prsty 19

LIV ARNESEN

Sama na lyžiach na južný pól 25

BØRGE OUSLAND

Sám na ceste naprieč Antarktídou 30

PEN HADOW

Meranie arktického oceánskeho ľadu 35

MIKAEL STRANDBERG

Rok na Sibíri 41

Púšť

MICHAEL ASHER

Naprieč Saharou 48

JON MUIR

Bez podpory naprieč Austráliou 54

JOHN HARE	
Pieskové duny púšte Kumtag	61
ARITA BAAIJENS	
Štyridsať dní na ťave	66
ROBERT TWIGGER	
Cez egyptské veľké pieskové more po vlastných	71
BRUNO BAUMANN	
Taklamakan: Púšť, z ktorej niet návratu	76

Dažďový prales

GHILLEAN PRANCE	
Po stopách rastlín Amazonskej nížiny	85
SYDNEY POSSUELO	
Posledný sertanista	92
J. MICHAEL FAY	
Nezvyčajné bádanie ochrancu prírody v 21. storočí	98
WADE DAVIS	
Prechod Darienskou šíjou	104
MEG LOWMAN	
Skúmanie lesného porastu z balóna	110
MARTIN HOLLAND	
Interakcia v Srdci Bornea	116

Hory

STEPHEN VENABLES	
Ľadovec Siačen: Ľadová diaľnica	124
CHRIS BONINGTON	
Shivling: Zdolanie nezdolateľného	130

REBECCA STEPHENS	
Prvá Britka, ktorá zdolala Mount Everest	136
HARALDUR SIGURDSSON	
Na okraji erupcie	140
KAREN DARKE	
Roztrasené prsty: Na vrchol „El Capu“	145

Oceán

TIM SEVERIN	
Naprieč Atlantikom v koženej loďke	154
HENK DE VELDE	
Nekonečné oceánske dobrodružstvo	160
JEFF MACINNIS	
Plavba Severozápadným priechodom	165
JON TURK	
Kajakom pomedzi Šalamúnove ostrovy	172
JASON LEWIS	
Šliapacou loďou cez Tichý oceán	177

Rieka

JOHN BLASHFORD-SNELL	
Kongo, obor medzi riekami	187
ROBIN HANBURY-TENISON	
Južná Amerika zo severu na juh	193
MIRELLA A LORENZO RICCIARDIOVCI	
Afrikou na lodi z východu na západ	198
WONG HOW MAN	
Skutočný prameň Žltej rieky	206

MICHEL PEISSEL	
Kde vyviera Mekong	212

Pod vodou, pod zemou

GEORGE BASS	
Potápanie sa do minulosti	222

ANDY EAVIS	
Mulu: Hlboko pod Borneom	231

JEAN-FRANÇOIS PERNETTE	
Jaskyniarstvo na ostrovoch Patagónie	237

Stratené svety

MARK NORELL	
Po stopách dinosaurov v Mongolsku	244

TAHIR SHAH	
Hľadanie baní kráľa Šalamúna	250

FRANCK GODDIO	
Potopené svety	256

JOHAN REINHARD	
Inské múmie na andských vrcholoch	263

BÁDATELIA	269
-----------------	-----

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA	287
-----------------------------	-----

ZDROJE ILUSTRÁCIÍ	299
-------------------------	-----

REGISTER	300
----------------	-----

Bádanie: Spojenie s dobrodružstvom

Bádanie je stále v kurze a je čoraz populárnejšie. Zľahčujúce konštatovanie, že okrem najhlbších miest oceánov a vesmíru už niet čo objavovať, jednoducho vyvrátiť fakty. Poradenské centrum Kráľovskej geografickej spoločnosti organizuje a podporuje vyše tisíc výprav ročne. Samotné slovo bádateľ sa však stalo kontroverzným. Bez irónie ho prisudzujú ľuďom, čo hľadajú ropu a plyn, dokonca aj v dobre zmapovaných oblastiach, ale beda drzým dobrodruhom, ktorí sa nebojácne vydávajú na miesta, kam sa ešte nikto iný nepozrel, aby sa nazývali bádateľmi. Jedným sme si boli pri tomto projekte istí. Mal by inšpirovať ľudí, ktorí túžia preniknúť do sveta bádania a výprav. Dúfame, že keď si prečítate o zážitkoch týchto medzinárodných moderných bádateľov a ich úžasných úspechoch v rôznych sférach, aj vy dostane chuť pripojiť sa.

Celý svet ešte nie je preskúmaný, ani nikdy nebude, ale to neboli ani tie časti, ktoré „objavili“ prví Európania. V devätnástom storočí sa David Livingstone a Richard Burton vydali po starých, už existujúcich obchodných, v mnohých prípadoch otrokárskejších cestách, ktoré založili Arabi. A pritom práve oni sa považujú za veľkých bádateľov. Doniesli správy o „neznámom“ teréne. Ten nepredstavoval nič nové pre ľudí, ktorí tadiaľ cestovali po celé stáročia. Z toho vie-

me vydedukovať jednoduchú definíciu. Bádateľia podnikajú ťažké a často nebezpečné jedinečné výpravy, aby doniesli správy zo vzdialených krajov. Môžu to byť vedecké poznatky alebo novinky o topografii. Alebo informácie zo sveta kultúry a psychológie. Rozprávanie Jasona Lewisa, prvého človeka, ktorý obišiel zemeguľu výhradne vďaka ľudskému pohonu, podáva dôkaz o tom, že takéto novinky môžu mať aj charakter osobných výzev a zvláštnych ilúzií, ktorým bádateľia podľahnú na riskantných sólo cestách.

Do knihy sme vybrali najlepších moderných bádateľov, z ktorých väčšina v tejto činnosti naďalej pokračuje. Niektorí sú známi, iní si určite zaslúžia, aby ich svet spoznal. Pochádzajú z rôznych krajín. Napríklad Wong How Man ako prvý v rodnej Číne objavil skutočný prameň Žltej rieky, zatiaľ čo Michel Peissel prišiel až z Francúzska objavovať Tibet a mnoho riek, ktoré tam pramenia, najmä Mekong. Aj Michel Peissel chcel prispieť do tejto knihy, nanešťastie v októbri 2011 zomrel. Jeho text dokončil spolucestovateľ Sebastian Guinness. Børge Ousland a Liv Arnesen pokračujú v nórskej tradícii polárneho bádania, rovnako ako Ranulph Fiennes a Pen Hadow v tej britskej. Medzi púštnych bádateľov patria Arita Baaijens z Holandska, Bruno Baumann z Rakúska, Jon Muir z Austrálie a Michael Asher a John Hare zo Spojeného kráľovstva. Ako dopravný prostriedok im poslúžili dvojhrbé ťavy či dromedáre a v ťažkom teréne sa presúvali pešo, pričom ťahali ľahký vozík.

Aj keď väčšinu planéty zmapovali a odfotovali satelity, až teraz si uvedomujeme, ako málo vieme o jej fungovaní. Väčšina druhov organizmov na nej ešte nebola objavená, pričom niektoré veľmi rýchlo vymierajú. Práve bádateľia často odhalia takéto tajomstvá a prinášajú ich širokej verejnosti. Medzi nimi je sir Ghillean Prance, veľký zberateľ rastlín a bývalý riaditeľ Kráľovských botanických záhrad v Londýne.

Rovnako ako neohrozená výskumníčka dažďových pralesov Meg Lowman a zatiaľ najmladší prispievateľ Martin Holland, ktorý je dokonalým príkladom mladého moderného bádateľa. Všeobecne hrajú dôležitú rolu pri ochrane a zachovaní ohrozených svetov, tak ako v prípade ekológa a ochrancu prírody J. Michaela Faya v strednej Afrike.

Mnoho vrchov v Strednej Ázii doteraz nebolo zdolaných. Stáť prvý na vrchole, ktorý predtým nikto nezdolal, je určite obrovský úspech. Neúnavný sir Chris Bonington opisuje takýto vzrušujúci výstup. Sugestívne opisy kopcov horolezca Stephena Venabla takmer nemajú obdobu. Ani zážitky Rebeccy Stevensovej, prvej britskej ženy, ktorá zdolala Mount Everest. Strach, ktorý prežívame s Haraldom Sigurdssonom pri stretnutí s aktívnou sopkou, sa mení na úžas pri čítaní o ohromujúcej odvahe a húževnatosti paralyzovanej Karen Darkovej, štvorajúcej sa po nekonečne strmom útese.

Rovnako ako mnohé vrchy, ani rozľahlé púšte či polárny svet ešte nepoznačila ľudská stopa. Hektáre rozsiahlych džunglí, ktoré nám ukazuje Wade Davis pri cestovaní známou Darienskou šijou, sú neprebádané a na niektorých miestach ešte dnes žijú ľudia, ktorí sa nikdy nestretli s civilizáciou. Sydney Possuelo obetoval Amazónii svoj život a výskum. Miestnym kmeňom pomáhal pri ochrane ich územia a práv. V týchto odľahlých a riedko osídlených oblastiach, kde ľudia žili celé stáročia, je ešte stále čo objavovať. Mikael Strandberg opisuje neuveriteľnú sibírsku cestu a lekcie, ktoré mu dali miestni obyvatelia o tom, ako sa vyrovnáť s každodennými extrémnymi podmienkami, čo ovplyvnilo aj jeho vlastný prístup k výskumu.

Esencia bádania spočíva v potrebe zistiť, čo je na druhej strane kopca, rieky, lesa. Prví bádatelia boli paleolitickí nomádi, ktorí hľadali nové a lepšie zdroje zveri. Prví lovci

a zberači šli po zvieracích chodníkoch, zapamätali si terén, flóru a faunu a doniesli domov zážitky a príbehy o tom, čo videli. Činnosť bádateľa sa v mnohých ohľadoch výrazne zmenila, ale v niektorých ostala nedotknutá. Bádanie má mnohé formy a využíva rôzne metódy, z ktorých každá prináša špecifický súbor zážitkov a pozorovaní. Tomu zodpovedá plejáda osobných skúseností opísaných aj v tejto knihe. Preletieť ponad pohorie je úplne iné ako zdolať vrcholy. Rýchla jazda púšťou prináša odlišné postrehy ako chôdza alebo jazda na ťave. Dokonca aj cesta po rovnakej trase môže priniesť rozdielne zážitky podľa toho, kedy ju človek podnikne.

Svet sa nikdy nezastaví a bádatelia to zaznamenávajú. Ekosystémy, využitie pôdy, hustota osídlenia ľuďmi a živočíchmi, všetko sa ustavične menilo a mení. Vedec Mark Norell, objaviteľ dinosaurích pozostatkov, dlhé roky skúmal mongolské púšte a objavil množstvo nových druhov. Dodnes tieto zmeny študuje. Bádatelia tiež prinášajú správy, neoficiálne príbehy, ktoré sú podkladmi pre prírodné vedy. Niektorí vedci aj pátrači chcú prísť na koreň mýtom. Tahir Shah pri hľadaní baní kráľa Šalamúna našiel výjavy, ktoré by mohli pochádzať zo Starého zákona. Johan Reinhard objavil v Andách pri hľadaní sídel postavených starodávnymi Inkami dokonale zachované múmie starobylých obyvateľov.

Dobrodružstvo je pre bádanie to isté, čo pre knihu príbeh. Keď bádanie stratí kontakt s dobrodružstvom, stane sa z neho niečo komerčné a nudné. Bádatelia podnikajú riskantné výpravy a dobrodružstvo tkvie práve v nebezpečnosti. Bádanie ruka v ruke s dobrodružstvom skúša všetky aspekty ľudskosti. Odvahu, inteligenciu, vytrvalosť, predstavivosť. Všetko toto robí z moderného bádania komplexnú činnosť. Vo svete, kde je čoraz viac ľudí nútených tráviť deň pred obrazovkou počíta-

ča, je to dôvod na oslavu. Ak sa však bádanie priveľmi zameria na dobrodružstvo, neprináša vždy nové poznatky. Podľa slov Wilfreda Thesigera sa z neho stane „nezmyselné pokánie“. Keď sa stretnete s inou kultúrou alebo si zapíšete vlastné reakcie na skutočne jedinečnú cestu, toto „pokánie“ môže byť oprávnené, ale len ak vaše závery zmenia svet alebo aspoň náš pohľad naň. Mirella a Lorenzo Ricciardiovci odhalili čaro Afriky prostredníctvom svojich zápiskov a fotografií, zatiaľ čo George Bass a Franck Goddio ukázali zázraky podmorských hlbín a archeologické poklady – každý svojím odlišným pohľadom. Podobne veľký britský speleológ Andy Eavis a jeho francúzsky kolega Jean-François Pernette opisujú ohromujúce podzemie a svoje veľkolepé objavy.

Oceány sú veľké neprebádané územia bez akýchkoľvek orientačných bodov či prvkov, spojené iba s horizontom. Jon Turk pádloval v kajaku naprieč Tichým oceánom a práve vďaka samote našiel svetlo a osvietenie. Henk de Velde posunul hranice nemožného a získal poznanie počas nekonečnej cesty pod plachtami. Tim Severin podnikol veľké plavby na verných kópiách historických lodí. Počas plavby po stopách svätého Brendana sa zároveň riadil starobylým textom, mytologickým príbehom tohto írskoho svätca. Správy, ktoré zo svojej cesty doniesol, dali nový rozmer suchopárnym úvahám historikov. Isteže je to výskum minulosti, no zároveň je to aj bádanie v prítomnosti. Cestovanie historickým plavidlom núti posádku vnímať svet inými očami, pohľadom dávnych cestovateľov.

Jeff MacInnis neprešiel prvý Severozápadným priechodom, toto prvenstvo patrí Amundsenovi, no MacInnis to prvý dokázal výhradne pomocou sily vetra v plachtách, dokonca pri tom použil katamaran Hobie, teda otvorenú „športovú“ loďku. Precítil vďaka tomu súš, more aj počasie extrémneho severu spôsobom, ktorý cestovateľ na masívnejšom plavidle

nemôže zažiť. Priblížením sa živlom bádateľ odhalí nový rozmer zážitkov, ktoré rozprávajú príbeh našej planéty. A ak sa dajú uskutočniť takéto výpravy, je namieste spochybňovať našu slepú závislosť od fosílnych palív. V tomto smere prináša bádateľ spoločnosti z ciest nové kultúrne modely hodné zvaženia a osvojenia.

John Blashford-Snell, dnes už zrelý sedemdesiatnik, ešte stále podniká výpravy. Stelesňuje nezlomného ducha britského bádania a možno aj výstrednosti. Na svojich cestách – okrem iného dolu Modrým Nílom a do Konga – ukázal rozsiahle organizačné schopnosti a odvalu.

Tieto cesty povzbudili aj ostatných prostredníctvom iniciatív Drake a Raleigh pre mladých cestovateľov, ktoré sám založil. To nám len pripomína značný výchovný prínos, ktorý je u bádateľov prítomný odjakživa. Nielenže ostatných inšpirujú svojimi výsledkami, zároveň prebúdzajú záujem mladých o spoznávanie sveta.

Mnohí naši bádatelia už v mladom veku po prečítaní či po vypočutí príbehov slávnych predchodcov rozhodli o svojej budúcnosti.

Bádanie je prínosom nielen pre vedu a obchod, tak ako to bolo odjakživa, ale aj pre celú spoločnosť. Žijeme vo svete plnom pesimizmu, kde sú rozhodnutia o tom, ako budeme nakladať s planétou, postavené na obmedzených životných skúsenostiach. Podporou bádania získavame oveľa širšie skúsenosti, než človek bežne dosiahne pomocou moderných učebných metód na univerzitách alebo v zamestnaní. Návštevou iných krajín, nie ako spotrebiteľia cez takzvaný turistický model, ale ako niekto, kto sa tam chce niečo naučiť, teda pohľadom bádateľa, spúšťame nádherný mechanizmus potlačania arogancie a aj ignorancie civilizovaného sveta. Tým, že sa vystavíme náročným podmienkam na ťažkých a nebezpečných cestách (ktorých riziko sa snažíme potlačiť

prostredníctvom nadobudnutých schopností namiesto slepo aplikovaných bezpečnostných opatrení), učíme sa vyrovnáť s úzkosťou, tlakom, potrebou vodcovstva, vynaliezavosti a mnohých ďalších nevyhnutných schopností, ktoré doma pred televízorom nezískame.

ROBIN HANBURY-TENISON
ROBERT TWIGGER

Polárne oblasti

O d počiatku moderného bádania priťahovali ľudí klimatické a geografické extrémny. Póly predstavujú tieto extrémny v každom zmysle. Sú to najchladnejšie a najodľahlejšie miesta na planéte. Polárne oblasti, podobne ako vrcholy najvyšších kopcov sveta, sú naozaj často neprebádané.

Vo svojej chladnej čistote predstavujú póly tie najrýdzejšie bádateľské úmysly, vrchol úsilia mnohých cestovateľov, ktorí si chcú otestovať silu a odvahu zoči-voči tomu najmenej priateľskému prostrediu na zemi. V extrémne chladnom prostredí vidieť absolútnu jednoduchosť, často neviditeľnú v rozmanitejších oblastiach. Zdanlivo monotónny svet však poskytuje nekonečnú mnohotvárnosť definovanú prísne stanovenými limitmi. Už samotný obmedzený výhľad bádateľa vyvoláva potrebu dívať sa hlbšie a intenzívnejšie okolo seba. Z toho plynú až skoro mystické zážitky ľudí cestujúcich na póly, ktorých dennodenne sprevádza skutočne majestátna samota.

Vzhľadom na to, že použitie ťažných psov je dnes v Antarktíde zakázané, nové metódy cestovania – ľudská sila a sila plachiet – posunuli hranice toho, čo sa považovalo za možné z hľadiska ľudských možností. Vďaka individuálnej sile a moci vetra, ktorý fúka nad polárnymi oblasťami, boli na oboch póloch vytvorené nové rekordy vytrvalosti a úsilia.

Póly nie sú obývané, a aj keď poznáme veľkú časť ich geografie, stále existujú obrovské územia, kam ešte ľudská noha nevkročila. Po mnoho rokov ostanú tieto destinácie cieľom pre tých, čo hľadajú dobrodružstvo a túžia po nových objavoch.

RANULPH FIENNES

Omrznuté prsty

V PRVOM ROKU nového milénia sa objavili snahy prekonať arktickú cestu, ktorú mnohí polárnici považovali za jedinú skutočnú výzvu, ktorá ešte zostávala. Posledný svätý grál znamenal dosiahnuť severný pól samostatne a bez podpory severoamericou alebo priamou cestou, ktorá zahŕňala cestovanie proti prevládajúcim prúdom. V päťdesiatich piatich rokoch, asi po tridsiatich výpravách vrátane toho, že som ako prvý s Charliem Burtonom dosiahol oba póly pozemnou cestou a ako prvý s Mikom Stroudom prešiel naprieč Antarktídou bez podpory, som si povedal, že to skúsim. A tak som sa 14. februára 2000 presunul lietadlom Twin Otter z Resolute Bay na okraj Severného ľadového oceána a ku kužeľovitému vrchu na severnom konci ostrova Ward Hunt, ktorý slúži ako východiskový bod väčšiny pokusov o zdolanie severného pólu.

Veril som si, keďže dvoje saní, ktoré som ťahal v závese, sa bez problémov kĺzali po akomkoľvek povrchu. Boli lepšie než predchádzajúce konštrukcie. V duchu som už prepočítaval cestu a odhadol som, že na dosiahnutie pólu by mi malo stačiť nanajvýš sedemdesiat dní. A potom, počas tmavej noci, pri teplote $-49\text{ }^{\circ}\text{C}$, ešte stále v chaotickom pásme zlomených ľadových kryh, ktoré sa točia a triešia o seba, vo vzdialenosti približne 48 kilometrov severne od kanadského pobrežia, nastala katastrofa.

Cestoval som oveľa dlhšie ako stanovených desať hodín, rýchlo som postupoval, ale bol som unavený a podchladený. Proti hypotermii som bojoval tak, že každé dve hodiny som zjedol čokoládovú tyčinku, ale i tak som pociťoval nával únavy. Rozhodol som sa teda utáboriť na naoko pevnom povrchu. Dostal som sa do zóny viacerých prepletených zlomov. Mesiac zmizol a zakaždým, keď som sa zastavil, počul som dunenie pohybujúceho sa ľadu. Chcel som sa vyhnúť priekope plnej temnej vody a vyliezol som na mostík z 30 centimetrov hrubých dosiek ľadu skrivených tlakom okolitých kryh. Ťahal som za sebou malé sane, veľké som nechal zhruba o 500 metrov južnejšie. Vyliezol som na lyžiach na ľadové dosky. Sánky som ťahal po vlastných stopách.

Prišlo to ako blesk z jasného neba. Doska pod sánkami sa náhle naklonila. Sane sa posúvali z kopca, stratil som rovnováhu a spadol dozadu. Po chrbte som sa zošmykol z dosky. Zvuk, ktorý nasledoval, bol ten najhorší, ktorý možno v Arktíde počuť. Sane šplechli do mora.

Kopal som lyžami a obomi rukami som sa snažil zachytiť o niečo na doske. Jedna lyžiarka skončila vo vode a jednou rukou v rukavici sa mi podarilo zachytiť okraja kryhy. Pevne som sa pridržiaval a vytiahol mokrú nohu a lyžu z vody. Uvoľnil som popruh držiaci sane. Už teraz som sa začínal triasť. Opatrne som sa krútil, kým som konečne nesedel na rovnejšom ľade. V šere som skontroloval sane. Boli vo vode, ale plávali. Ťahal som za opraty, ale zasekli sa pod doskami. Na tých saniach boli zásoby jedla na sedemdesiat dní a palivo na tridsať, plus kompletne komunikačné vybavenie. Bez toho by bolo po výprave. Obďaleč sa jedna ľadová doska zošmykla do mora, ľad sa pohol. Musel som rýchlo zachrániť sane. O chvíľu mi bude nebezpečne chladno.

Ležal som na bruchu a nohami bez lyží som pevne zvieral ľadovú kryhu. Natiahol som ľavú ruku a snažil sa vyslobodiť

opraty. Musel som si stiahnuť rukavicu, aby som cítil, kde sa lano zachytilo. Asi minútu som pod vodou hľadal to problematické miesto. Myknutím som lano uvoľnil. Mocne som zaň zatiahol a tie prekliate sane vyplávali na hladinu. Na skrehnutú mokrú ruku som si rukavicu mohol natiahnuť až po tom, čo som sane vytiahol z mora. Postupne sa vynorila ich prova, a keď sa ocitli na ľade, z plátennej pokrývky stekala voda.

O niekoľko minút som dostal sánky na „súš“. Poskakoval som ako šialený. Obidve rukavice som si už medzitým natiahol a osvedčenými pohybmi som si prinavrátil život do zmeravených prstov. Väčšinou to funguje a do bolestivých prstov sa vráti krv, tentoraz sa to však nestalo.

Stiahol som si mokrú rukavicu a ohmatal mŕtvu ruku. Prsty boli tuhé a biele ako slonovina. Mal som pocit, akoby zdreveneli. Vedel som, že ak mi aj druhá ruka čo i len trochu zmeravie, nebudem schopný postaviť stan ani zapnúť varič. Všetko som musel robiť čo najrýchlejšie, už vtedy som sa totiž strašne triasol. Vrátil som sa k veľkým saniam. Najbližších tridsať minút bolo pre mňa úplnou nočnou morou. Na plátne sa zasekol zips. Než sa mi podarilo zips rozopnúť a vybrať stan piatimi krehúcimi prstami, ubiehali drahocenné minúty. Kým som nasadil na stan prvú tyčku, drkotal som zubami. Už som si poriadne necítil ani druhú ruku. Musel som zapáliť oheň na variči, inak by mohlo byť neskoro. Vliezol som do čiastočne postaveného stanu, zazipsoval vchod a začal dvadsaťminútový boj s varičom. V prstoch som nedokázal udržať benzínový zapalovač, ale našiel som zápalky, ktoré som udržal v zuboch.

Naštartovanie podchladeného benzínového variča je delikátny proces. Človek potrebuje presnú dávku paliva, ktorou nasiakne podložka pod dýzou. Studené podložky sú krehké a štartovacia pumpička sa zasekáva. Zubami a ukazovákom